CENZÚRA TLAČOVÍN V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ NA SLOVENSKU - ROZBOR APLIKAČNEJ PRAXE

CENSORSHIP OF PRINTED MEDIA IN THE INTERWAR PERIOD IN SLOVAKIA – ANALYSIS OF APPLICATION PRACTICE

Jakub Jankovič[1]

Abstrakt: Článok sa zaoberá problematikou cenzúry tlače na Slovensku v medzivojnovom období. Zameriava sa primárne na aplikačnú prax československých úradov a súdov. Autor analyzuje konkrétne prípady konfiškácií tlačovín rôzneho charakteru – od politických periodík (ľudácke, komunistické či iredentistické) až po letáky, plagáty či dokonca zábavné rubriky. Štúdia opisuje nielen mechanizmy preventívnej a následnej cenzúry (vrátane zabavovania tlače, zákazu distribúcie či dodatočných konfiškácií), ale aj špecifiká cezhraničnej kontroly – najmä vo vzťahu k maďarským a nemeckým tlačovinám, ktoré často niesli protičeskoslovenský, antisemitský alebo revizionistický obsah. Československé úrady využívali cenzúru na boj proti separatistickým či iredentistickým aktivitám, proti šíreniu dezinformácií, extrémistických myšlienok i proti zverejňovaniu strategických informácií. Cieľom štúdie je poukázať na to, že cenzúra na Slovensku mala v medzivojnovom období rastúci charakter a patrila k pravidelne využívaným nástrojom na ochranu politickej stability, verejného poriadku a ústavnej jednoty Československa.

Kľúčové slová: cenzúra tlače, Slovensko, medzivojnové obdobie, sloboda prejavu

Abstract: The article deals with the topic of press censorship in Slovakia during the interwar perio. It focuses primarily on the application practice of Czechoslovak bureaus and courts. Author analyzes specific cases of confiscated printed materials of various types – from political periodicals (linked to the Hlinka's People's Party, communists or hungarian irredentism) to leaflets, posters, and even entertainment sections. The analysis explores not only preventive and post-publication censorship measures—such as seizures, distribution bans, and additional administrative confiscations—but also the specific dynamics of cross-border control, particularly regarding Hungarian and

[1] Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

doi: 10.46282/bpf.2025.42

German materials carrying anti-czechoslovak, antisemitic or revisionist messages.Czechoslovak authorities used censorship to combat separatist and irredentist activities to prevent the spread of disinformation and extremist ideas and to restrict the publication of strategic information. The aim of the study is to demonstrate that censorship in Slovakia during the interwar period had an increasing character and was among the regularly employed instruments for protecting the political stability, public order and constitutional unity of Czechoslovakia as well.

Key words: censorship of press, Slovakia, interwar period, freedom of speech

Úvod do problematiky

Sloboda tlače patrí v rámci slobody prejavu nielen medzi občianske slobody ale predstavuje aj jeden zo základných kameňov demokracie. Vznik Československa v roku 1918, vzhľadom na svoj demokratický charakter, predpokladal zásadné politické, právne a spoločenské zmeny vo viacerých oblastiach, vrátane slobody tlače. Tá sa mala zásadne odlišovať od autoritatívnej praxe uplatňovanej v rakúsko-uhorskej monarchii, ktorá podrobovala tlač prísnej kontrole a cenzúre. Ideály prvej republiky sa mali prirodzene premietnuť aj do možnosti slobodne vyjadriť svoj názor a rozširovať ho súkromne či verejne a to bez obmedzení. Takto široko koncipovanú slobodu tlače sa ale nikdy nepodarilo uviesť do praxe. Dôvodov, prečo v medzivojnovom období v Československu nedošlo k vybudovaniu slobodnej a nezávislej žurnalistiky bez zásahov zo strany štátu, bolo hneď niekoľko. Za najzávažnejší možno bez pochyby označiť multikultúrny charakter príznačný pre prvý československý štát. V podmienkach etnicky a politicky rozdelenej spoločnosti sloboda slova narážala na mantinely, ktorých prekročenie štátne orgány vnímala ako protiprávne konanie. To predstavovalo hrozbu pre nedeliteľnosť republiky a rovnako mohlo narušiť verejný poriadok a politickú stabilitu. Osobitnou výzvou pre československé úrady bola nielen domáca ale najmä zahraničná tlač. Práve pre tlačoviny z cudziny bol často charakteristický ich protičeskoslovenský charakter a ich potenciálny dosah bolo nevyhnutné eliminovať. Cieľom tohto článku bude analyzovať československú tlačovú cenzúru a nájsť odpoveď na nasledujúce otázky – Aké konkrétne informácie či myšlienky boli v medzivojnovom období na Slovensku v tlači podrobované cenzúre? Mala tlačová cenzúra na Slovensku v rokoch 1925 až 1938 tendenciu skôr stúpať alebo klesať?

Legislatíve zakotvenie tlačovej cenzúry v ČSR

Tlačové právo v Československu počas celej svojej existencie zápasilo s dvoma výzvami. Prvou bol dualizmus tlačového práva vyplývajúci z recepcie rakúskych

doi: 10.46282/bpf.2025.42

a uhorských predpisov do československého právneho poriadku. Druhou bola absencia všeobecnej kodifikácie tlačových zákonov, ktoré boli roztrieštené do množstva rôznych právnych noriem.
V Česku došlo k recepcii rakúskeho zákona o tlači prijatého dňa 17. decembra 1862 pod č. 6/1863. Na Slovensku bol naopak recipovaný uhorský zákonný článok č. XIV/1914 o tlači. Čiastkové otázky tlačového práva boli upravené vo viacerých zákonoch správneho a trestného práva. Významným posunom bol ale zákaz predbežnej cenzúry deklarovaný v § 113 Ústavnej listiny.[2]
Tlačovú slobodu ale napriek tomu bolo možné podrobiť cenzúre v prípade vojny alebo inej udalosti, ktorá by mohla zvýšenou mierou ohroziť republikánsku formu štátu, ústavu či verejný poriadok. Sloboda prejavu v tlačenej forme mala ale naďalej narážať na určité hranice. Ústavou bola na jednej strane deklarovaná, na strane druhej ale ústava právne umožňovala uplatnenie určitých obmedzení, v medziach zákona a to len do takej miery, aby predmetný zásah naplnil svoj cieľ. V prípade prekročenia týchto obmedzení, sa stával takýto prejav trestným a bolo možné voči nemu vyvodiť aj individuálnu trestnú zodpovednosť.[3]
Fragmentácia, zastaranosť a dualita recipovaného tlačového zákonodarstva predstavovala pre novinárske remeslo a tlačové spravodajstvo vo všeobecnosti neprekonateľnú prekážku. Snaha odstrániť tento neželaný stav viedla k potrebe zavedenia nového a liberálneho tlačového predpisu. Ten sa objavil vo forme vládneho návrhu zákona už v roku 1921. Návrh (tisk pos. sněm. č. 2024/21) predstavoval progresívny legislatívny počin, ktorého cieľom bolo demokratizácia a modernizácia tlačového práva ako takého. Tento pokus bol jasne deklarovaný aj v dôvodovej správe: *„Potřebu moderního tiskového práva pro náš stát netřeba široce odůvodnovati. Stačí poukázati na to, že je nemožno, aby ve státě, v němž demokracie chce pracovati k volnému rozvoji všech členů státu, existovalo tiskové právo, ovládané duchem policejním a každý svobodný rozvoj tisku dusícím….Již tím, co práve uvedeno, je naznačeno, že jde o osnovu zákona jenž by nejširší měrou spočíval na zásadách tiskové slobody. Bez svobody tisku nelze si mysliti žádnou svobodu politickou a bez svobody politické žádny pokrok spoločenský*".[4]

---

[2] § 113 Ods.1 zákona 121/1920 Sb, ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky - „Svoboda tisku, jakož i právo klidně a beze zbraně se shromažďovati a tvořiti spolky jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovati tisk předběžné censuře."
[3] HRABÁNEK, Jan. *Tiskové právo československé: ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, redaktorský zákon atd.* II., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1938, str. 19.
[4] HRABÁNEK, Jan. *Soustava československého práva tiskového*. Praha: Orbis, 1934. Sbírka spisů právnických a národohospodářských, str. 20.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Predmetný návrh ale neprešiel a situácia sa v kontexte boja o liberálnejšie postavenie v tlači ešte zhoršila prijatím obávaného zákona č. 50/1923 Sb. z. a n.[5] Tento trestnoprávny predpis vrátane jeho ďalších noviel umožnil napríklad po novom stíhať novinárov za uverejnenie nepravdivej informácie[6] a rozšíril možnosti cenzúrnych mechanizmov na ďalšie v zákone sformulované skutkové podstaty trestných činov.[7]
Ostrú kritiku si tento zákon vyslúžil už pri jeho prijímaní poslancami Národného zhromaždenia. Poslanec opozičnej politickej strany Nemeckého zväzu poľnohospodárov Franz Křepek (1855-1936) sa k obsahu vládneho návrhu vyjadril nasledovne:*„..Předložené návrhy zákonu na ochranu republiky a na zřízení státního soudu úplňe odhalují pravou tvář demokracie v tomto státe, je-li takového odhalení vůbec ješte za potrěbí. Mají za účel stíhati každý, té které vládě nevítaný projev v tisku, na verějnosti, ba dokonce i v soukromém živote. Jsou namířeny proti smýšlení státnich občanů a nejsou ničím jiným, než terorem jistého politického názoru na stát, přestrojeným v roucho parlamentárňe projednaných zákonů.*"[8]
Možnosti úradov uplatňovať cenzúrne zásahy predpokladané zákonom č. 50/1923 Sb. rozšírila aj judikatúra Najvyššieho súdu ČSR. Prelomových verdiktom v oblasti tlače bolo nepochybne rozhodnutie, ktoré extenzívnym výkladom vztiahlo zákonné obmedzenie periodických tlačív aj na tlačiva neperiodické.[9] Tým sa policajným a súdnym orgánov umožnilo reštriktívne uplatňovať obmedzenia nielen na pravidelne vychádzajúce periodiká. Práve neperiodická tlač zahŕňala všetko ostatné – plagáty, brožúrky, prospekty, letáky a pod.
Až začiatkom 30. rokov 20. storočia došla k výraznejším zmenám v platnom tlačovom práve. Išlo o prijatie zákona 126/1933 Sb.z a n.[10], ktorým sa menili a dopĺňali tlačové zákony. Nový predpis uviedol do praxe napríklad právo požiadať o bezplatné uverejnenie opravy. Žalobné ako aj potencionálne cenzúrny dôvody, ktoré sa týkali ochrany cti rozšíril zákon č. 108/1933.[11] Menované predpisy predstavujú základnú kostru tlačové práva v medzivojnovom Československu. Celkový počet noriem, ktoré obsahovali čiastkovú úpravu tlače alebo jej cenzúry bol ďaleko rozsiahlejší. Kvôli zameraniu na aplikačnú prax sa im tak nebudeme ďalej venovať.

---

[5] Zákon č. 50/1923 Sb. zo dňa 19. marca 1923 na ochranu republiky.
[6] § 18 zákona č. 50/1923 Sb.
[7] Ako v nasledujúcej kapitole ilustrujeme, najčastejšie sa jednalo o trestné čine uvedené v § 11, § 14, § 15, alebo § 23 zákona č. 50/1923 Sb.
[8] Stenografický záznam Poslaneckej snemovne, I. volebné obdobie, 6. zasadanie, 1923, schôdza 193-218, viď Stenografický záznam o 194. schôdzi Poslaneckej snemovne zo dňa 6, a 7. marca 1923, s. 2364.
[9] Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR, *sp. zn. Zm I 362/25* In Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1925. Praha: František Vázný, 1925, str. 546.
[10] Zákon č. 126/1933 Sb. z. a n., ktorým sa menia a dopĺňajú tlačové zákona zo dňa 10. júla 1933. V praxi sa pre tento predpis ustálil názov Malý tlačový/tiskový zákon.
[11] Zákon č. 108/1933 Sb. z. a n. ze dňa 28. júna 1933 o ochrane cti.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Aby sme ešte lepšie pochopili, prečo bol zákon na ochranu republiky vnímaný ako kontroverzný, zameriame sa na ustanovenia odsekov 1, 2 a 5 § 14, ktoré upravovali problematiku rušenia obecného mieru. Išlo o skutkovú podstatu, ktorú tlačová cenzúra využívala pri výkone dohľadu nad médiami najčastejšie. V zmysle § 14 ods. 1 štát chránil existenciu československej republiky v kontexte jej vzniku, samostatnosti a republikánsko-demokratickej formy vlády.[12] Ďalej na základe § 14 ods. 2 boli trestané akékoľvek výzvy na násilie voči skupine obyvateľov na základe ich národnosti, jazyka, rasy, náboženstva atď.[13] Podľa dikcie § 14 ods. 5 podliehali trestnej zodpovednosti akékoľvek prejavy, ktoré zvlášť hrubým spôsobom hanobili republiky, národ či národnostnú menšinu, čím mohlo dôjsť k poškodeniu vyššie menovaných objektov ochrany, poprípade ohrozeniu mieru a medzinárodných vzťahov.[14]

Prijatím tohto predpisu boli nahradené dovtedy platné ustanovenia ako rakúskeho trestného zákona č. 117/1852 ř. z. zo dňa 27. mája 1852 tak aj uhorského trestného zákona V/1878 zo dňa 27. mája 1878. Zavedením § 14 zákona č. 50/1923 Sb. o ochrane republiky boli právne sankcionované nielen skutky, ktoré už predtým podliehali trestnoprávnej zodpovednosti, ale aj konania, ktoré dovtedy neboli považované za trestné.[15]

Pre odporcov tohto trestnoprávneho predpisu bola problematická samotná koncepcia § 14. Podľa ich názoru návrh zakazoval *de facto* akékoľvek kritické prejavy voči chráneným skupinám a jednotlivcom a v konečnom dôsledku potláčal slobodnú diskusiu a znamenal prelomenie zásady subsidiarity trestnej represie. Aj napriek tejto vlne odporu bol § 14 bol prijatý v navrhovanom znení. Po nadobudnutí účinnosti boli súdne orgány konfrontované s radou nevyjasnených a sporných otázok súvisiacich s aplikáciou tohto ustanovenia v praxi.[16]

---

[12] *Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb.*, § 14 ods. 1: „Kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí pobuřuje státu pro jeho vznik, proti jeho samostatnosti nebo demokraticko-republikánské formě, trestá se přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do dvou let."

[13] *Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb.*, § 14 ods. 2: *„Kdo veřejně popuzuje k násilnostem nebo jiným nepřátelským činům proti jednotlivým skupinám obyvatelů pro jejich národnost, jazyk, rasu nebo náboženství nebo proto, že jsou bez vyznání, trestá se za přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do jednoho roku.*"

[14] *Zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb.*, § 14 ods. 5 : „Stejně se trestá, kdo veřejně způsobem surovým nebo štvavým hanobí republiku, národ nebo národní menšinu tak, že to může snížiti vážnost republiky neb ohroziti obecný mír v republice nebo její mezinárodní vztahy."

[15] LEPŠÍK, Josef. *Zákon na ochranu republiky s důvodovou zprávou: připojen zákon o státní soudě*. Praha: Fr. Borový, 1923., s.71.

[16] KOČÁRNÍKOVÁ, Tereza a BERÁNEK, Jan. „Judikatura prvorepublikového Nejvyššího soudu týkající se popuzování k zášti, násilnostem a jiným nepřátelským činům." In *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, č. 4, 2024, 96-97.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Predmetné nejasnosti sa týkali aj rôznych vágnych pojmov, ktoré tento paragraf obsahoval. Do kategórie nejasne vymedzenej terminológie patrilo napríklad aj slovo *„pobuřovaní*", ktoré sa síce nachádzalo aj v iných trestnoprávnych predpisov, jeho obsah však ustálila až judikatúra. Taktiež pojmy ako "*demokraticko-republikánska forma*" alebo *„pro vznik samostatnosti, ústavní jednoty*" mal Najvyšší súd ČSR tendenciu pri posudzovaní poburovania voči štátu interpretovať čo najextenzívnejšie. Tento ustálený jav kriticky zhodnotila aj dokonca aj dobová právnická literatúra.[17]

Analýza aplikačnej praxe

Periodická ako aj neperiodická tlač podliehala v Československu kontrole a dohľadu štátnych autorít od samého začiatku. Po vyhlásení republiky a postupnom preberaní moci na Slovensku bola tlačovinám venovaná osobitná pozornosť. Minister s plnou mocou pre správu Slovenska v roku 1919 zakázal, aby boli vydávané povolenia novým maďarským, alebo nemeckým časopisom politického alebo nepolitického rázu. Neslovanské časopisy, menovite tie, ktoré vzniklo po prevrate mali byť podrobené prísnej revízii. Od redaktorov sa očakávalo jasné zaujatie stanoviska vo veci vzniku československého štátu. Pouličné rozširovanie tlačovín vydaných mimo Československa bolo rovnako prísne zakázané. V novinách bolo neprípustné používanie šľachtických titulov a akékoľvek správy ohľadom diania v Maďarsku sa mali objavovať v kategórii zahraničných správ a nie domácich.[18]
Zmienky hodným cenzúrnym opatrením bolo obmedzenie dovozu a kolportážě tlače vydanej v Maďarsku po dátume 28. októbra 1918. Zákaz sa týkal akejkoľvek tlačoviny, pri ktorej sa nedalo bezpečne overiť, že vyšla pred týmto dátumom.[19] Až do reorganizácie župnej správy v Československu držalo nad výkonom tlačovej cenzúry dohľad ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska. Okrem kontroly ministerstvo neraz zasielalo inštrukcie podriadeným orgánom miestnej správy, na články akého charakteru sa majú zamerať. O tomto postupe svedčí aj nasledujúci pokyn: *„Ministerstvo pre Slovensko žiadá, aby redakciám, všetkých politických časopisov v tamnom správnom obvode bolo vhodným spôsobom usrozumené, aby*

[17] MILOTA, Albert. *Guskova sbírka komentovaných zákonů Československé republiky*. 2. přepr. a jud. opatř. vyd. v Kroměříži: J. Gusek, 1930, str. 66-70.
[18] SNA: fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, 1918 – 1927, kr. 362, inv. j. 120. Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska všetkým županom, meštanostovi v Košiciach, hl. mestskému kapitánovi v Košiciach a *Bratislave Censurovanie, povolovanie, zastavovanie atď časopisov* zo dňa 4. novembra 1919.
[19] SNA: fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, 1918 – 1927, kr. 128, inv. j. 396. Štátnym zastupiteľstvám od Ministra Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska: *Odňatie poštovej dopravy maďarským časopisom* zo dňa 12. marca 1921.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

nepsaly proti mobilizácií alebo pre demobilizáciu. Články, ktoré by tomuto pokynu neodpovedaly, nech sú pri censúre vytreté."[20]

Monitorovanie tlače už na začiatku 20. rokoch 20. storočia narážalo na špecifické problémy, ktoré formovali cenzúrne praktiky aj v ďalšom období. Osobitnou formou zásahu sa stalo vyhľadávanie a zhromažďovanie súdom skonfiškovaných tlačovín, ktoré sa už stihli dostať na verejnosť. Túto činnosť policajné orgány najčastejšie vykonávali na miestach, kde dochádzalo k predaju a kúpe takýchto tlačovín. V praxi sa jednalo najmä o trafiky, kaviarne, bary a reštaurácie. V jednom prípade došlo k situácií, kedy zákazník kaviarne odmietol policajnému orgánu vydať výtlačok súdom zhabaného čísla novín. Voči tejto osobe policajný orgán následne inicioval trestné konanie. Orgány obžaloby ale trestné stíhanie zastavili z dôvodu, že žalovaný skutok nenapĺňal skutkovú podstatu žiadneho trestného činu. Cenzúrne orgány tak boli poučené, že čítanie súdom zabaveného tlačiva nemožno považovať za trestné.[21] Trestné stíhanie by bolo možné začať iba v prípade, ak by po prečítaní časopisu inkriminovanou osobu došlo k rozširovaniu niektorým zo spôsobov, ktoré predpokladal recipovaný uhorský tlačový predpis.[22]

Ani zďaleka však nešlo o ojedinelý prípad, kedy boli cenzúrne autority konfrontované s právnymi otázkami takéhoto druhu. Do roku 1931 bolo pri colných prehliadkach na československo-maďarskej hranici zaužívaným pravidlom, že cestujúcim z Maďarska boli odoberané časopisy a periodiká, ktorým bola odňatá poštová doprava a ich dovoz do Československa bol zakázaný. Spomínané kontroly sa prirodzene dotkli bežných civilných osôb, ktoré si zakázané tlačoviny niesli z Maďarska domov pre osobnú potrebu. Nárast sťažnosti na tieto praktiky mal za dôsledok vydanie výnosu Krajinským úradom v Bratislave. Ten označil postup československých úradov v týchto prípadoch za nesprávny. Okrem iného konštatoval, že neexistuje právny podklad, na základe ktorého by bolo možné považovať kúpu a prenesenie nedovoleného či zakázaného tlačiva z Maďarska do Československa za rozširovanie tak, ako ho predpokladá platné tlačové právo.[23]

---

[20] SNA: fond Hlavné štátne zastupiteľstvo v Bratislave 1901 – 1950, kr. 14 – 15, inv. j. 160.Minister československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska všetkým pánom županom, pánu správcovi policajnému riaditeľstva v Bratislave a Košiciach *Príchod Karla do Maďarska-preventívne opatrenia* zo dňa 3. novembra 1921.

[21] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 333, inv.j. 2528. Prezídium župného úradu v Bratislave všetkým p. okresným náčelníkom, pánu správcovi polic. Komisariátu v Komárne a pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave *Prevádzanie a zabavovanie časopisu* zo dňa 14. júla 1925.

[22] V zmysle § 8 recipovaného zákonný článok XIV. z roku 1914 o tlači podľa ktorého: „Rozširovanie podľa zákona je predaj, bezplatné rozdeľovanie, vystavenie k verejnému nahliadnutiu, umiestnenie na verejnom mieste a rozposlanie."

[23] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 329, inv.j. 2523. Prezídium krajinského úradu v Bratislave všetkým pánom prednostom politickým a štátnepolicajným úradov I. stolice na

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Štátne zastupiteľstvá predstavovali pri výkone cenzúry tlače kľúčový prvok. Cenzor slúžiaci na policajnom orgáne po vykonaní kontroly nad tlačovinou posunul na posúdenie prípad orgánom obžaloby v prípade podozrenia, že obsah tlačoviny mohol byť protiprávny. Zastupiteľstvo následne vydalo súdnym orgánom pri problematických tlačovinách návrh na konfiškácie a zákazy rozširovania. Samotné preskúmanie zákonnosti si museli orgány obžaloby neraz obraňovať. Išlo napríklad o prepustenie článku *„Miből áll a kisantánt hadereje*?" (*„Z čoho sa skladá vojenská sila Malej Dohody*?") uverejneného v periodiku *Magyar ujság*[24]. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave v internej komunikácií s nadriadenými orgánmi prokuratúry obhajovalo tento postup z dôvodu, že článok obsahoval iba všeobecne známe dáta z branného zákona a mierových zmlúv. Neexistoval tak žiaden právny podklad na jeho zabavenie.[25] Otázku vojenských kapacít republiky ako aj jej spojencom bola ale z pochopiteľných príčin citlivou témou. Mobilizácie vojakov, pohyby a cvičenia armádnych jednotiek, ako aj prevádzka či zásobovanie vojenských skladov predstavovali utajované informácie, ktorých zverejnenie by mohlo ohroziť bezpečnosť štátu. Ministerstvo národnej obrany ČSR tak vyhláškou v roku 1927 zakázalo tlačou uverejňovať akékoľvek spravodajské informácie týkajúce sa armády a národnej obrany.[26]

V iných prípadoch dochádzalo aj ak závažným pochybeniam, kedy cenzúra zabavila tlačovinu bez relevantného dôvodu. K takýmto zlyhaniam patrila konfiškácia hneď niekoľko periodík pre článok ohľadom vynesenia rozsudku nad Generálom Gajdom.[27] Cenzúrne orgány boli za tento prešľap nadriadenými úradmi kritizované, nakoľko

---

Slovensku/vyjmúc mestské notárske úrady v Bratislave a v Košiciach *Konfiškácia říšsko-maďarských časopisov československými orgánmi na hraniciach* zo dňa 11. novembra 1931.

[24] Profiloval sa ako nezávislý politický denník. Vychádzal v Bratislave v rokoch 1919 až 1928. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*. Martin: Matica slovenská, 1968, str. 696.

[25] SNA: fond Hlavné štátne zastupiteľstvo v Bratislave 1901 – 1950, kr. 14 – 15, inv. j. 160. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave Hlavnému štátnemu zastupiteľstvu v Bratislave zo dňa 7. februára 1923.

[26] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 333, inv.j. 2528. Vyhláška ministerstva národnej obrany zo dňa 27. januára 1927, ktorou sa zakazuje uverejňovať niektoré vojenské správy v tlači.

[27] Gen. Radola Gajda, rodným menom Rudolf Geid (1892-1948) patril k politických reprezentantom českému fašistickému prúdu a neformálneho bol považovaný za vodcu českého fašizmu. Pred súdom stál v medzivojnovom období hneď niekoľkokrát. V roku 1933 bol Najvyšším súdom ČSR odsúdený za údajnú účasť na protištátnom puči nepodmienečným trestom odňatia slobody 6 mesiacov a to napriek chýbajúcim dôkazom. Medzi svojimi stúpencami kvôli vykonštruovanému procesu získal povesť politickej obete a martýra. Pre viac informácií pozri KÁRNÍK, Zdeňek. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý. Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935).* Praha: Libri, 2002, s. 146-147.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

informácie v predmetných článkoch obsahovali iba verejne dostupné údaje obsiahnuté v úradnej správe o tomto procese.[28]

Československé úrady napriek občasným zlyhaniam bedlivo sledovali vývoj domácej aj geopolitickej situácie s cieľom načas v prípade potreby zasiahnuť. Vysoká miera pozornosti tak bola cenzúrou venovaná problematike tzv. maďarského iredentizmu. Maďarské politické kruhy sa od momentu vzniku Československa a následného podpisu Trianonskej mierovej zmluvy nedokázali s rozpadom Uhorska vyrovnať. Počas celého medzivojnového obdobia sa politické elity z Budapešti pokúšali tento stav *„condicio adversa"* zvrátiť. Azda jednu z najvýznamnejších kapitol maďarských revíznych snáh v medzivojnovom období predstavuje tzv. Rothermereova akcia. Za touto mediálnou a politickou iniciatívou stál britský mediálny magnát, politik a šľachtic Harold Harmsworth (1868 – 1940), známy ako lord Rothermere. Cieľom tejto kampane bolo poukázať na nespravodlivo určené povojnové hranice v strednej Európy a vyvinúť tlak na revíziu hraníc medzi Maďarskom a susednými štátmi. Zo zahranično-politického hľadiska akcia nepriniesla požadovaný úspech. Napriek tomu jej veľký mediálny ohlas zabezpečil širšiu propagáciu myšlienky revízie trianonskej mierovej zmluvy v Európe.[29] Zo zahraničia podporovaná revizionistická akcia našla v maďarských spoločenských aj politických kruhoch ohlas a prirodzene sa objavila aj v maďarskej tlači.[30] Štátne autority v Československu ale dokázali *ad hoc* reagovať na akékoľvek dezinformačné a protištátne zamerané spravodajstvo flexibilne a pohotovo. Výnimkou nebola ani senzácia ohľadom Rothmereovej mediálnej agitácie v prospech Maďarska. Československá tlačová cenzúra kvôli propagácií Rothemereových myšlienkach skonfiškovala hneď niekoľko čísel viacerých druhoch maďarských periodík. O svojich úspechoch v predmetnej veci informovala nadriadené orgány.[31]

Maďarská iredenta bola v maďarských tlačovinách prítomná a ako nástroj propagandy využívaná často a pravidelne. Československé úrady ale dokázali efektívne využívať cenzúrne opatrenia v tlači aj proti revizionistickým snahám z strany maďarskej vlády a spoločnosti. Tieto pokusy pozostávali z rôznorodého druhu protičeskoslovensky zameraných agitačných aktivít, ktoré sa pretavili do formy plagátov, brožúr alebo prospektov. Ako príklad takéhoto úsilia manipulovať

---

[28] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 329, inv.j. 2523. Oddelenie ministerstva vnútra v Bratislave Pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave *Časopis „Slovenské" noviny a „Slovač" č. 4 – zabavenie* zo dňa 6. júna 1928.

[29] MICHELA, Miroslav. *Ohlas akcie lorda Rothermerea na Slovensku: Reakcie na revizionistickú kampaň v rokoch 1927–1928.* Človek a spoločnosť, 2004, roč. 7, č. 3, str. 120.

[30] *Magyarorzság térképe a Rothemere-határok között* In *Ujság* zo dňa 24. júla 1927 , č. 166. č, str. 1.

[31] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 329, inv.j. 2523. Policajný komisariát v Komárne Prezídiu policajného riaditeľstva v Bratislave *Konfiškovanie časopisov v Č.S.R v súvislosti s akciou Rothermere* zo dňa 28. septembra 1927.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

mienku primárne maďarskojazyčného obyvateľstva na Slovensku možno uviesť rozširovanie letáku s heslom *„Csonka Magyarország nem ország, égesz Magyarország Mennyország*" (*„Okyptené Maďarsko nie je krajinou, celé Maďarsko je rajom*!„) zobrazujúceho mladého maďarského muža v tradičnom ľudovom odeve, ako sa v sede pokúša ihlou zošiť rozpadajúce sa Uhorsko. Krajský súd v Rimavskej Sobote odobril aj pri tomto prípade návrh štátneho zástupcu a toto pôvodne v meste Salgátorján (*Šalgov-Tarjany*) vydané neperiodické tlačivo bolo kvôli svojmu poburujúcemu charakteru v zmysle § 14 č. 1 zákona č. 50/23 na ochranu republiku Sb. zabavené a zlikvidované.[32]

Za iredentistickú propagandu sa považovali aj akékoľvek v tlači vyskytujúce sa vyobrazenia Uhorska, resp. Rakúsko-Uhorska. Akékoľvek mapy či iné geografické, topografické alebo symbolické vyobrazenia bývalej monarchie tak boli zásadne interpretované ako spoločensky závadné a protiprávne. Súdne orgány tak pri posudzovaní zákonnosti takýchto konfiškátov postupovali konzistentne a takéto vyobrazovanie neboli považované za súladné so zákonom. V praxi tak mapy Uhorska neboli tolerované ani v odbornej či vedeckej literatúre a rovnako sa nesmeli objaviť ani v bežnej periodickej tlači.[33]

Cenzúrne orgány takýto postup označovali za nevyhnutný. Okrem iného mali za preukázané, že k takýmto konfiškáciám dochádzalo iba naozaj pri právne opodstatnených prípadoch.[34] Výkon tlačovej cenzúry na Slovensku sa neraz stretával aj s kritikou zo strany nadriadených úradov a to konkrétne za nedostatočnú kontrolu novín a iných periodík. Dohľad nad tlačou zo strany štátu sa tak nemal sústrediť iba na novinové články a nich obsiahnuté správy, politické komentáre či rozhovory. Cenzúra bolo upozornená, aby si všímala aj také publicisticko-zábavné žánre periodickej tlače akými boli tajničky či krížovky, nakoľko aj tie v sebe mohli obsahovať iredentistickú propagandu v prospech Maďarska.[35]

---

[32] Súd si v odôvodnení rozhodnutia svoje stanovisko sformuloval nasledovne: *„Závadným heslom má sa budiť dojem, ako by opravdový pokojný život len v bývalom celom Maďarsku a že terajšie Maďarsko vo stávajúcich hraniciach nie je ríšou, čímž sa vyslovuje, že terajšie hranice neuznávajú a že je treba zase pripojiť ony časti, ktoré boly a sú súčasťou československého štátu, teda verejne poburuje pre jeho vznik a proti jeho ústavnej jednotnosti.*" Uznesenie Krajského súdu v Rimavskej Sobote zo dňa 21. júna 1931 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* z dňa 9. februára 1935, č. 6 , str. 9.

[33] Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 8. apríla 1936. In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* z dňa 13. apríla 1936, č. 15, str. 15

[34] SNA: fond Krajinský úrad v Bratislave 1928 – 1939, Prezídium a sekretariát krajinského prezidenta 1928 – 1939, kr. 235, inv. j. 278. Vládny radca a policajný riaditeľ Policajnému prezídiu *Pamäti prezidenta Beneša – doprava do Maďarska* zo dňa 21. augusta 1937.

[35] Predmetná tajnička bolo sa nachádzala na 7. strane politického denníka Híradó vydaného k 10. januára 1929 v Bratislave. Na 58. otázku „Ez sinli háborút a legjobban" teda *„Najviac trpí svetovou vojnou*" tajnička odhalila odpoveď *„a csonka Magyarország*" teda *„okyptené Maďarsko*". SNA: fond

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Krajinou pôvodu iredentistických a protičeskoslovenských tlačovín ale nemuselo byť vždy nevyhnutne Maďarské kráľovstvo. Do pozornosti orgánov vykonávajúcich úradný výkon cenzúry sa tak okrem iného dostali aj propagandistické tlačoviny, ktorých autorom bola tzv. Slovenská rada. Tento politický subjekt operujúci v zahraničí vznikol v roku 1933 v Ženeve.[36] Slovenskú radu reprezentovali rímskokatolícky kňaz a politik František Jehlička (1879-1939)[37] a župný archivár, politik a novinár Viktor Dvorčák (1878-1943).[38] Okrem svojej agitačnej činnosti na medzinárodnom poli sa pokúšali ovplyvňovať aj mienku slovenského obyvateľstva v Československu. Príklad takéhoto pokusu možno ilustrovať aj na prípade úradmi skonfiškovaného plagátu kritizujúceho myšlienku čechoslovakizmu. Na predmetnej zhabanej tlačovine bola vyobrazená väčšia ryba s nápisom Čech požierajúca menšiu rybu s nápisom Slovák. Pod zobrazením týchto rýb sa nachádzal v úvodzovkách nápis Čechoslovák s nižšie uvedením textom Pomoc – Revízia! v anglickom, francúzskom, talianskom, nemeckom a slovenskom jazyku. Krajský súd v Banskej Bystrici sa vo svojom rozsudku identifikoval skutkovú podstatu prečinu rušenia obecného mieru v zmysle § 14 č. 1 zákona č. 50/23 na ochranu republiku Sb. Súd sa tak stotožnil s návrhom štátneho zastupiteľstva a podľa § 493 trestného poriadku zakázal rozširovanie tohto letáku. V súlade s § 62 trestného zákona nariadil jeho zničenie. [39]
Zásahy do slobody tlače nesledovali vždy nevyhnutne iba ochranu takých právnych statkov, medzi ktoré patrila napríklad nedeliteľnosť republiky, forma štátneho zriadenia či občianska česť. Za spoločensky nežiaduce sa považovali aj výroky alebo prejavy spôsobilé vzbudiť nenávisť alebo neznášanlivosť voči určitej národnostnej, etnickej alebo náboženskej skupine. V rokoch 1937-1938 možno jednoznačne badať exponenciálny nárast tlačovín na našom území so silným protižidovským zameraním. Policajné a súdne orgány sa snažili z dôvodu narastajúcej antisemitskej rétoriky takéto druhy nenávistných prejavov v spoločnosti potláčať. Protižidovské názory sa čoraz častejšie začali objavovať aj v knihách a literatúre vo všeobecnosti. Badať ich možno aj napríklad aj v publikácií s názvom *„Das rätsel des jüdischen erfolges*" *(„Tajomstvo židovského úspechu")* z pera nemeckého autora Theodora Fritscha (1852-1933). Predmetné dielo vydal pod pseudononymum Ferdinand Roderich-Stoltheim.

Hlavné štátne zastupiteľstvo v Bratislave 1901 – 1950, kr. 11, inv. j. 125. Pánovi prednostovi štátneho zastupiteľstva v Bratislave zo dňa 25. februára 1929.

[36] KOVÁČ, Dušan. Kronika Slovenska. Bratislava : Fortuna Print, 1998 – 1999, str. 94.

[37] Pre viac informácií pozri HOLEC, Roman.*„Slovensko Slovákom!": (Protičeská rétorika slovenskej iredenty na príklade Františka Jehličku)*. Česko-slovenská historická ročenka, 2022, roč. 24, čís. 1, str. 31-63

[38] Pre viac informácií pozri RUTTKAY, Fraňo. *Slovenskí kolaboranti v službách maďarskej iredenty:1920 – 1938*. Bratislava: Kubko Goral, 1998, str. 18-20.

[39] Uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 6. apríla 1935. In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* zo dňa 27 apríla 1935, č. 17, str.13.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Súdny orgán v obsahu predmetnej knihy zistil skutkovú podstatu trestného činu popudzovania k nenávisti voči jednotlivým skupinám obyvateľstva pre ich národnosť, jazyk, rasu alebo náboženstvo. Tá bol upravená v rámci prečinu rušenia obecného mieru v zmysle § 14 č. 3 zákona č. 50/23 na ochranu republiku Sb. Súd sa tak stotožnil s konfiškačným posudkom štátneho zastupiteľstva a rozširovanie tejto knihy u nás zakázal.[40] Okrem rastúceho antisemitizmu sa cenzúra nestotožnila ani s kultom osobnosti spätom s nemeckým politikom a nacistickým diktátorom Adolfom Hitlerom(1889-1945). Z poštovej dopravy tak mali byť automaticky vylúčené všetky tuzemské ako aj zahraničné tlačivá obsahujúce pozdrav *„Heil Hitler*!".[41]

S právnym inštitútom konfiškácie v medzivojnovom období boli na pravidelnej báze konfrontovaní aj predstavitelia tzv. ľudákov, ktorí konzistentne od vzniku prvej republiky vyvíjali v politických a spoločenských kruhoch autonomistické aktivity. Hlavným tlačový komunikačným prostriedkom SĽS (po roku 1925 HSĽS) bolo periodikum Slovák a jeho ďalšie deriváty.[42] Požiadavky na autonómiu Slovenska v rámci Československej republiky, otvorená kritika pražských politických elít, ako aj dôraz na existenciu slovenskej národnej identity boli takpovediac bežným naratívom v ľudácky orientovaných tlačených médiách. Potreba pretláčať unitárny charakter československej republiky, vrátane myšlienky jednotného československého národa, predstavovala v tomto období hodnotu nepochybne nadradenú slobode prejavu. Separatistické snahy a nespokojnosť ľudáckeho hnutia s pomermi v Československu boli cenzúrnym opatreniami v tlači v praxe nemilosrdne potláčane. Na ilustráciu takého postupu možno uviesť uverejnenie článku s názvom *„Za autonómiu Slovenska*" *v* 155. čísle denníka *Slovák*[43]. Obsah článku podľa úsudku Sedrie

---

[40] Nález Krajského súdu v Bratislave zo dňa 30. decembra 1937 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* zo dňa 17. januára 1938, č. 1, str. 13.

[41] SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 338, inv.j. 2539.Prezídium krajinského úradu v Bratislave všetkým pánom okresným náčelníkom, pánu správcovi expozitúry okresného úradu v Šahách a vo Vyšnom Svidníku, pánu policajnému riaditeľovi v Bratislave a Košiciach, pánu správcovi policajného komisariátu v Komárne, Parkáni, Lučenci, Rimavskej Sobote a Prešove *Tlačivá obsahujúce pozdrav „Heil Hitler*"– *vylučovanie z poštovej dopravy* zo dňa 20. februára 1934.

[42] Periodikum Slovák spočiatku vychádzalo týždenne v Ružomberku, neskôr sa pretransformoval na denník a jeho redakcia sa presunula do Bratislavy. Ako tlačový orgán Slovák predstavoval ideálny komunikačný nástroj, ktorým ľudácke hnutie dokázalo osloviť širšie vrstvy v tomto období do veľkej miery politicky indiferentného obyvateľstva a zároveň šíriť myšlienku slovenského separatizmu. Medzi ďalšie ľudácke periodiká možno zaradiť tituly ako Tatranský Slovák, Slovenská pravda alebo Slovenský národ. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, str. 68.

[43] Úryvok z článku: "*Ohromné milióny sa vyhadzujú, aby v Prahe na hrade mŕtve a sprosté veličenstvá stáť mohli k väčšej sláve republiky. Masaryk v Londýne dostane do 50 000 mesačne, lebo je Masarykom a troška i konzulom…Beneš je vraj nenahraditeľným veru nik by nevedel míňať milióny a reprezentovať no a z republiky urobiť poslušného psíka!…Hej špiny tu mnoho a smrdí už všetko. Rezať len rezať!*

doi: 10.46282/bpf.2025.42

v Bratislave napĺňal skutkovú podstatu zakotvenú § 14 č. 5 zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb. Predmetné vydanie Slováka s týmto článkom bolo taktiež v súlade so zákonom zabavené a zničené.[44]

Separatistické myšlienky neboli potierané iba u príslušníkov a podporovateľov HSĽS. Úrady bedlivo sledovali tendencie tohto druhu na Slovensku u aj maďarskej menšiny. Kritika Trianonskej mierovej zmluvy z roku 1920 sa objavovala aj v na stránkach maďarskojazyčného týždenníka Magyar néplap.[45] Pozornosti cenzúry tak neunikol napríklad článok *„Autonómia helyett „trianoni áldás"* (*„Trianonské požehnanie namiesto autonómie"*). Jeho obsah bol štátnym zástupcom označený za poburujúci a súd sa s návrhom na jeho zabavenie a zákaz rozširovania stotožnil. [46] Možno konštatovať, že aj judikatúra Najvyššieho súdu ČSR mala nepochybne svoj podiel na tom, akým extenzívnym spôsobom bola vnímaná materiálna a formálna stránka trestných činov poburujúceho charakteru. Za poburovanie tak v bolo vnímané dokonca aj hlásanie práva na sebaurčenie[47] či prejav sentimentu nad rozpadom bývalého rakúsko-uhorského štátu.[48]

V špecifických prípadoch sa uchýlil úradný výkon cenzúry ku konfiškácií dokonca aj v prípade tlačovín, ktoré mali podobu notového zápisu. Ten obsahoval slová iredentistických piesní, ktorých spievanie bolo na Slovensku zakázané.[49] V praxi

---

A zametať. Roľníci, dane vaše a krivdy o pomstu volajú!..I továrne odmontované, i role otročené – i lúky a háje, všetko volá do zbrane!...Nám autonómiu, práva slobodného, samostatného národa, chlieb i panstvo nad Slovenskou Krajinou nám Slovákom patrí!" In Slovák zo dňa 15. júla 1926, č. 155, s. 6.

[44] Uznesenie Sedrie v Bratislave zo dňa 15. júla 1926 In *Úradné noviny- Tlačové nálezy* zo dňa 31. júla 1926, č. 32, str. 14.

[45]Politický a spoločenský denník maďarskom jazyku. Periodikum zároveň slúžilo ako tlačový orgán konzervatívnej a menšinovej Krajinskej kresťansko-socialistickej strany (maď. *Országos Keresztényiszocialista Párt).* Vychádzalo raz za týždeň v Bratislave v rokoch 1927 až 1936. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938, s.* 692..

[46] Uznesenie Sedrie v Bratislave zo dňa 21. apríla 1927 In *Úradné noviny-Tlačové nálezy* zo dňa 9. mája 1927, č. 18, str. 10.

[47] *„Hlásaní práva sebeurčovacího v tom směru, že sa bud část státního národa – Slováci – nebo národnostní menšina – Maďari – oddelí od s územím jimi obývaným od čsl. státu, do něhož jsou vtěleni platnými medzinárodními smlouvami, a utvoří buď stát nový nebo se přivtelí ke státu cizímu, směruje proti ústavní jednotnosti republiky.*" Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR, *sp. zn. Zm I 354/29* In Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1929. Praha: František Vázný, 1929, str. 553,

[48] *„Pobuřováním mohou býti i projevy smutku a studu nad tím, že výsledek světové války zp sobil odtržení obyvatel německé národnosti (Jižný Moravy) od jejich soukmenovcu a že jsou včleneni do státu jinojazyčného a projevy naděje a přáni, aby zase došlo k jejich spojení.*" Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR, *sp. zn. Zm II 261/26* Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1926. Praha: František Vázný, 1926, str. 809.

[49]SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 1167 inv. j.3271-3272. Policajné komisárstvo v Parkaně Prezídiu policajného riaditeľstvo *Odobratie irredentistických tiskopisov* zo dňa 10. októbra 1927.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

dochádzalo k odobratiu a likvidácií aj takých špecifických tlačových produktov, akými boli detské kalendáre či pohľadnice. O takomto postupe svedčí hlásenie československého policajného komisárstva v Parkane (dnes Štúrovo), ktoré pri prehliadke z Maďarska prichádzajúce vlaku na hraniciach odobralo iba 15- ročnému dievčaťu s maďarskou štátnou príslušnosťou detský zápisný kalendár a pohľadnicu s vyobrazením Uhorska. Na skonfiškovanej pohľadnicu sa pod kresbou rozpadajúceho sa Uhorska nachádzali slová *„Nem! Nem! Soha!"* (*„Nie! Nie! Nikdy!"*), ako vyjadrenie nesúhlasu s Trianonskou mierovou zmluvou. Po zhabaní predmetných tlačovín bol tejto občianke následne odopretí vstup na územie Československa.[50]

Osobitné prípady, ktoré vyžadovali zásah cenzúry sa rovnako týkali otázky obranných a vojenských kapacít československého štátu. Presuny vojska, otázky mobilizácie či pozície skladov munície predstavovali strategické informácie, ktorých zverejnenie by mohlo ohroziť bezpečnosť štátu. Potreba chrániť citlivé údaje tohto druhu v kontexte geopolitických zmien na našom území vyžadovala aplikáciu cenzúry. K prezradeniu lokality vojenského zariadenia došlo v 66. číslo *Robotníckych novín*.[51] Krajský súd v Bratislave pre článok uverejnený na titulnej strane novín s názvom *„Čo nepatrí úspornej komisii parlamentnej?"*[52] zakázal toto číslo periodika rozširovať a nariadil jeho likvidáciu z dôvodu, že z obsahového hľadiska napĺňal trestný čin nedovoleného spravodajstva v zmysle § 23 zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb.[53]

Československé úrady pri zachovávaní verejného poriadku v spoločnosti bojovali taktiež proti rozširovaniu nepravdivých správ a dezinformácií. Dohľad nad tlačou sa aj v tejto rovine preukázal ako efektívny nástroj proti šíreniu fám a neúplných, či klamlivých informácií v spoločnosti. Zavádzajúce správy boli dôsledne cenzúrnymi

---

[50] SNA: Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950), kr. 1167 inv. j.3271-3272. Čs. policajné komisárstvo v Parkane Prezídiu policajného riaditeľstva *Bubrovszká M. – nález závadného letáku a detského kalendára* zo dňa 12. augusta 1926.

[51] Periodikum bolo tlačovým orgánom slovenskej sociálno-demokratickej strany robotníckej. Noviny vychádzali v rokoch 1919 až 1938 v Bratislave. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, s. 360.

[52] Úryvok z článku: *„To všetko nám nebráni, aby sme práve v záujme vysokého prestížu parlamentnej úspornej a kontrolnej komisie poukázali na to, že skúposť správ o práci tejto inštitúcie je až zarážajúca a niekedy je aj divná…V zasvätených kruhoch sa však dobre vedelo, že parlamentná úsporná komisia v tomto prípade zašla trocha za medze svojej pôsobnosti. Tá je vymedzená stručne, ale presne tým, že musí chrániť a kontrolovať štátne hospodárstvo. Pokiaľ išlo o jej odpor proti zakladaniu nových štátnych podnikov, vedelo sa v zasvätených kruhoch, že v tom prípade ide o budovanie čistiacej stanice pre minerálne oleje v Dubovej v pohronskej doline, ktorá je budovaná pre účele obrany štátu a práve na poukaz vojenských kruhov. Proti tejto stavbe konkrétne stavala sa zmienená zpráva o zasadnutí úspornej komisie*." In *Robotnícke noviny* zo dňa 19. marca 1936, č. 66, str. 1.

[53] Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 20. marca In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* zo dňa 30. marca 1936, č. 13, str. 8.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

autoritami monitorované ako v domácej tak aj v zahraničnej tlači. Ako neprípustne bolo vyhodnotené aj otvorené spochybňovanie výsledkov československej zahraničnej politiky, napriek skutočnosti, že mohlo byť objektívne. Takáto situácia nastala pri konfiškácií maďarského bulvárneho večerníka *„Az Est"*[54], v ktorom sa objavil článok s názvom *„Nem járt sikerrel Hodzsa bécsi utazása"* (*„Hodžova cesta do Viedne nebola úspešná"*) informujúci o diplomatickom neúspechu československého predsedu vládu Milana Hodžu (1878-1944), pri jeho návšteve najvyšších politických predstaviteľov Rakúska vo Viedni.[55] Krajský súd toto zhabanie potvrdil a nariadil likvidácia tohto periodika z dôvodu, že obsah závadného článku napĺňal skutkovú podstatu trestného činu rozširovania nepravdivých správ podľa § 18 bodu 1 a 2 zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb.[56] Retrospektívne Hodžovu cestu do Viedne nemožno považovať v kontexte budovania medzištátnych vzťahov s Rakúskom za úspešnú. Konfiškácia tak v tomto prípade bola právne odôvodnená ako boj proti dezinformácii, v skutočnosti ale sledovala iný účel. Tým bola potreba eliminovať informácie, ktoré by spochybňovali výsledky a vynaložené úsilie československej diplomacie v zahraničí.

V iných prípadoch predstavovali dezinformácie hrozbu v kontexte potencionálnych nepokojov z dôvodu pocitov krivdy alebo nespokojnosti. Za takýto možno označiť článok *„Ukrátené Slovensko"*[57] o nespravodlivom hospodárskom postavení Slovenska v rámci štátoprávneho usporiadania prvej republiky, ktorý sa objavil v *Národných*

---

[54] *„Az Est"* vychádzal v rokoch 1910 až 1939 v Budapešti a patril najvplyvnejším a najčítanejším mediálnym platformám v medzivojnovom Maďarsku. Svoju obľúbenosť si získal aj vďaka bohatým a vizuálne pútavým ilustráciám, ktoré ho odlišovali od iných periodík. Prinášal správy z oblasti domácej aj zahraničnej politiky, kultúry, športu a zábavy. Pre viac informácií pozri KOZMA. Dávid. *Mi minden történt 1914-ben? : Az Est című bulvárlap szerkezete, rovatai, cikktípusai*. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, 2020, roč. 35–36, s. 305-337.

[55] Úryvok z článku: *„Teraz už sa isté zdá, že na dva dni plánovaná cesta československého ministerského predsedu Hodžu nepriniesla taký úspech, aký od nej očakával. Návšteva ministerského predsedu Viedne mala dva dôvody. Prvým bola podpísanie novej obchodnej zmluvy po niekoľkomesačných hospodárskych rokovaniach. Druhým bolo rokovanie o novom hospodárskopolitickom prepojení dunajských štátov. O druhom dôvode sa v dôsledku Hitlerovho sobotného prejavu a novovzniknutej medzinárodnej situácie ani nediskutovalo; o novom hospodárskopolitickom prepojení dunajských štátov sa v súčasnej medzinárodnej situácii nerokuje vôbec. Všetko naznačuje tomu, že finalizácia obchodnej zmluvy medzi Československom a Rakúskom naráža na ťažkosti."* In *Az Est* zo dňa 11. marca 1936, č. 59, str. 3.

[56] Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 13. marca 1936 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* zo dňa 23. marca 1936, č. 12, str. 8.

[57] Úryvok z článku:" *Poplatníctvo na Slovensku muselo a musí platiť pomerne väčšie dane ako iné krajiny našej republiky. Investičná politika bola oproti Slovensku vždy skúpa a Slovensko percentuálne dostávalo a dostáva menej na investičné potreby, ako mu patrilo a patrí…Len robením protislovenskej politiky sa mohlo stať, že zamoravský človek ma toľko vkladov ako päť Slovákov dohromady, zadlženie Slovenska už dnes činí 8 miliárd korún!"*. In *Národnie noviny* zo dňa 4. decembra 1935, r. 66, č. 103, str. 1.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Novinách.[58] Krajský súd v Banskej Bystrici aj pri tomto článku vyhodnotil jeho obsah ako pre čitateľa zavádzajúci a ohrozujúci verejný poriadok. Oprávnenosť konfiškácie tohto výtlačku súd potvrdil, nariadil jeho zničenie a zákaz rozširovania z dôvodu zakotvenom v § 18 bodu 1 , 2 a 3 zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb.[59]

Medzi osobitnú hrozbu pre demokratické zriadenie Československa v medzivojnovom období nepochybne patrili aj extrémne ľavicové myšlienky vo forme komunistického hnutia. Prívrženci tohto politického a ideologického prúdu sa usilovali o beztriednu spoločnosť, charakterizovanú zásadami ako rovnosť všetkých ľudí, spoločné vlastníctvo výrobných prostriedkov a diktatúra proletariátu. Komunistami predstavovaná potreba revolúcie bola od počiatku v príkrom rozpore s hodnotami prvej republiky. Politické agitácie podporovateľov komunizmu sa pravidelne stávali terčom pre cenzúrne úrady, ako aj orgány činné v trestnom konaní.[60] Sloboda prejavu tak bola porušovaná v prípade tlače a rozširovania nespočetného množstva politických letákov, plagátov alebo brožúr. Revolučný náboj komunistami propagovaných myšlienok mali cenzúrne orgány tendencie vykladať nielen ako poburujúce, ale dokonca ako propagujúce násilie. Na ilustráciu takéhoto postupu poslúži konfiškácia agitačného plagátu s názvom *„S.S.S.R – pilier svetovej revolúcie!"* s textom otvorene vyzývajúcim adresátov na štátny prevrat. Plagát bol dielom Tlačového výboru KSČ v Bratislave. Sedria v Bratislave vo veci zadržania predmetnej tlačoviny identifikovala skutok ako prečin výzvy k trestnému činu v zmysle § 15 č. 2 3 zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb.[61] Predmetom cenzúry sa okrem letákov a plagátov prirodzene stávali aj komunistické periodické časopisy, akými bola napríklad Pravda[62] alebo DAV.[63]

---

[58] Národnie noviny v Československu vychádzali v rokoch 1919 až 1938 v Turčianskom sv. Martine a v Bratislave. Išlo zároveň o najstaršie slovenské politické periodikum, ktoré v roku 1870 prebralo štafetu po národne orientovaných Pešbudínskych vedomostiach. Periodikum v medzivojnovom období slúžilo ako tlačový orgán Slovenskej národnej strany. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, str. 266.

[59] Uznesenie krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 5. decembra 1935 In *Úradné noviny-Tlačové nálezy* zo dňa 6. januára 1936, č. 1, str. 9.

[60] K tomu pozri LACLAVÍKOVÁ, Miriam a GÁBRIŠ, Tomáš. „Zákon na ochranu republiky a ľavicová opozícia vo svetle rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu ČSR (prečin ‚rušení obecného míru')" In *Právněhistorické studie* 53, 2024, č. 3: 55–85.

[61] Uznesenie Sedrie v Bratislave zo dňa 23. septembra 1927 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy* zo dňa 9. októbra 1927, č. 18, str. 3.

[62] Periodikum začalo vychádzať ako v roku 1925 ako pokračovanie časopisu Pravda chudoby. K tomuto názvu sa opätovne vrátil v roku 1932. Išlo o denník KSČ pre Slovensko venovaný výchove robotníckeho ľudu. Vychádzal v Bratislave. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, str. 399.

[63] Mesačník pre umenie, kritiku, politiku, filozofiu, literatúru a umenie. Ideologicky bol blízky KSČ, vychádzal nepravidelne v Bratislave. Tamže, str. 156.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Výpočet cenzúrnych zásahov v tlači, ktorý uvádzame je nutné chápať ako výpočet demonštratívny a predstavuje iba ilustráciu na základe incidencie. V aplikačnej praxi dochádzalo k uplatňovaniu cenzúry pri širokej palete dôvodov. Jedným z nich bola napríklad aj ostrá kritika prezidenta republiky Tomáša G. Masaryka (1850-1937) v článku s názvom „*Sdruženie slovenských novinárov*". Tá sa vyskytla v 24. číslu v Poľsku tlačenom separatistickom periodiku s názvom „*Samostatnosť*" Jeden z dôvodov konfiškácie tejto tlačoviny bolo naplnenie skutkovej podstaty trestného činu urážky prezidenta republiky zakotvený v 11 § zákona č. 50/23 na ochranu republiky Sb.[64] Kritika vládnych špičiek rozhodne nebola v československej žurnalistike výnimočným javom. Za česť urážajúci bol napríklad označený článok „*Manifestácia slovenského národa v Nitre*" uverejnený 8. čísle periodika „*Slovenský robotník*".[65] Predmetný článok obsahovo napĺňal delikt utŕhania na cti vlády podľa § 3, § 4 ods. 2, § 14, ods. 5 zákona 108/33 Sb. o ochrane cti.[66]
Retrospektívna rekonštrukcia konkrétnych prípadoch tlačovej cenzúry sa pri vybraných periodikách nedá uskutočniť, respektíve ju možno realizovať iba do obmedzenej miery. Judikatúra z oblasti tlačovej cenzúry uverejnená v Úradných novinách[67] ale ani v archívnych zdrojoch neobsahovala nikdy v rozhodnutí súdu znenie celého zabaveného článku, poprípade jeho časti. Cenzúrna prax súdnych orgánov konzistentne v pri rozhodovacej činnosti jasne označila problematickú tlačovinu názvom, číslom a rokom, vrátane názvu závadného článku. Samotný závadný text ale vymedzila iba prvým slovom, ktorým protiprávny text začínal a posledným slovom, ktorým končil. V mnohých prípadoch sa pri výskume ukázalo ako nemožné získať originálnu verziu tlačoviny, nakoľko zachovať sa podarilo práve tie výtlačky, ktoré už prešli cenzúrnym konaním. V takýchto prípadoch je tak nemožné spätne oboznámiť sa detailne s nepohodlnými názormi v tlači v ich celistvosti. To výrazným spôsobom sťažuje identifikovania pomyselnej hranice medzi ústavou chránenými prejavmi, v kontraste práve s tými názormi, ktoré boli z verejného diskurzu pomocou cenzúry eliminované.
Tlačové nálezy zachytené v Úradných novinách nám napriek tejto skutočnosti poskytujú možnosti rekonštruovať konfiškačné procesy v kontexte štatistických dát.

---

[64] Uznesenie Sedrie v Ružomberku zo dňa 21. novembra 1927 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy zo dňa 21. decembra 1927*, č. 39, str. 14.
[65] Časopis sa profiloval ako kresťansko-socialistický. Vychádzal v rokoch 1933 až 1938. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, str.439.
[66] Uznesenie Krajského súdu v Bratislave zo dňa 30. augusta 1933 In *Úradné noviny - Tlačové nálezy zo dňa 18. septembra 1933* č, 38, str. 13:
[67] Periodikum začal vydávať prvý minister s plnou mocou pre správu Slovenska Vavro (1867-1950) v roku 1919. Noviny vychádzali spočiatku v Žiline, neskôr ich tlač bola presunutá do Bratislavy. Obsahovali ministerské nariadenia, vyhlášky , predvolania k súdom ako aj rôzne iné oznamy inštitucionálno-právnej povahy vrátane tlačovej cenzúry. KIPSOVÁ, *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*, str. 1074.

doi: 10.46282/bpf.2025.42

Analýzou a štatistickou metódou sme zistili, že počet konfiškátov napriek výkyvom medzi niektorými rokmi mal jednoznačne v dlhodobom horizonte rastúcu tendenciu. V roku 1925 bolo na Slovensku skonfiškovaných 168 tlačovín, pričom toto číslo v ďalej medzi rokmi 1926 až 1928 malo klesajúcu tendenciu. V roku 1929 sa počet konfiškátov opäť zvýšil na 197 tlačovín. Tento trend pozvoľna v rokoch 1930 až 1933 klesal. Zmena nastavala v roku 1934, kedy úradný výkon cenzúry zaistil až 411 zhabaných novín, kníh, letákov, plagátov atď. V nasledujúcich rokoch možno badať mierny pokles avšak oscilujúci s priemerom 370 konfiškácií za rok. V roku 1938 nastala nevídaná eskalácia počtu cenzúrnych zásahov, ktorých výsledkom na konci medzivojnového obdobia bola konfiškácia až 872 tlačovín rôzneho druhu.
Tento vývoj tlačovej cenzúry nemožno podľa nášho názoru pripísať jednému dôvodu. Domnievame sa, že postupné formovanie ako aj nárast cenzúry predpokladalo súhru hneď niekoľkých udalostí. Prvou bolo postupné prijímanie legislatívy, ktorá zvyšovala možnosti štátnych autorít zasiahnuť do slobody tlače. V druhom rade je nutné prihliadnuť na zahraničný geopolitický vývoj, ktorý priniesol viacero turbulentných spoločenských zmien. Historické udalosti, medzi ktoré zaraďujeme napríklad veľkú hospodárska krízu z roku 1929 alebo nástup Adolfa Hitlera k moci v 30. rokoch mali nepochybne zásluhu na náraste kritických a negatívnych náladách v spoločnosti. Zrkadlom týchto nálad bola primárne tlač, ktorá verejnosť o týchto udalostiach pravidelne informovala. V neposlednom rade mala na náraste cenzúry svoj podiel aj československá judikatúra. Interpretačné stanoviská Najvyššieho súdu v nejednom prípade mali tendenciu rozširovať okruh protiprávnych prejavov. Tie sa tým pádom sa stávali terčom pre úradný výkon cenzúry, vrátane tlače.

Záver

Záverom možno konštatovať, že cenzúra tlačovín za prvej republiky na Slovensku patrila k primárnym nástrojom potláčania slobody prejavu, konkrétne slobody tlače. Uplatňovaním dozoru nad obsahom policajné a súdne orgány sledovali nielen ochranu verejného poriadku a dobrých mravov, ale podobne sa snažili sa zachovať demokratické a liberálne hodnoty, na základoch ktorých bol československý štát od počiatku budovaný. Cenzúrne praktiky pri ochrane týchto hodnôt v rokoch 1925 až 1938 mali jednoznačne v dlhodobom horizonte stúpajúcu tendenciu, pričom svoj vrchol paradoxne zažili v posledných chvíľach existencie prvorepublikového zriadenia.
Konfiškácie v prípade periodických aj neperiodických tlačovín napriek tomu splnili svoj cieľ. Dohľad nad tlačou tak v tomto období možno označiť za vysoko efektívny nástroj na elimináciu neželaných názorov a zároveň jedným z hlavných znakov fenoménu tzv. militantnej demokracie. Cenzúrna prax v medzivojnovom Československu na Slovensku systematicky neutralizovala myšlienky považované za

doi: 10.46282/bpf.2025.42

potenciálne nebezpečné pred zrakom slovenskej verejnosti v 20. a 30. rokoch minulého storočia. Jej dôsledky sú badateľné aj dnes, keďže rozsiahle konfiškácie periodík a publikácií z tohto obdobia nám znemožňujú plnohodnotne skúmať ich obsah aj v súčasnosti.

Zoznam použitej literatúry

Články, odborná a vedecká literatúra:

1. HOLEC, Roman..*„Slovensko Slovákom!"*: *(Protičeská rétorika slovenskej iredenty na príklade Františka Jehličku)*. Česko-slovenská historická ročenka, 2022, roč. 24, čís. 1.
2. HRABÁNEK, Jan. *Tiskové právo československé: ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, redaktorský zákon atd.* II., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1938
3. HRABÁNEK, Jan. *Soustava československého práva tiskového*. Praha: Orbis, 1934. Sbírka spisů právnických a národohospodářských.
4. LACLAVÍKOVÁ, Miriam a GÁBRIŠ, Tomáš. „Zákon na ochranu republiky a ľavicová opozícia vo svetle rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu ČSR (prečin ‚rušení obecného míru')" In *Právněhistorické studie* 53, 2024, č. 3.
5. KÁRNÍK, Zdeňek. *České země v éře První republiky (1918-1938). Díl druhý.*
6. *Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935).* Praha: Libri, 2002.
7. KIPSOVÁ,Mária. *Bibliografia slovenských a inorečových novín a časopisov z rokov 1919-1938*. Martin: Matica slovenská, 1968.
8. KOČÁRNÍKOVÁ, Tereza a BERÁNEK, Jan. Judikatura prvorepublikového Nejvyššího soudu týkající se popuzování k zášti, násilnostem a jiným nepřátelským činům. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*, č. 4, 2024.
9. KOVÁČ, Dušan. Kronika Slovenska. Bratislava : Fortuna Print, 1998 – 1999.
10. KOZMA. Dávid. *Mi minden történt 1914-ben?: Az Est című bulvárlap szerkezete, rovatai, cikktípusai*. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, 2020, roč. 35–36.
11. MICHELA, Miroslav. *Ohlas akcie lorda Rothermerea na Slovensku: Reakcie na revizionistickú kampaň v rokoch 1927–1928. Človek a spoločnosť, 2004, roč. 7, č. 3.*
12. MILOTA, Albert. *Guskova sbírka komentovaných zákonů Československé republiky*. 2. přepr. a jud. opatř. vyd. v Kroměříži: J. Gusek, 1930.
13. RUTTKAY, Fraňo. *Slovenskí kolaboranti v službách maďarskej iredenty:1920 – 1938*. Bratislava: Kubko Goral, 1998.

Právne predpisy:

1. Zákon č. 121/1920 Zb. a zo dňa 29. februára 1920 ktorým sa uvádza Ústavná listina.
2. Zákon č. 108/1933 Sb. z. a n ze dne 28. júna 1933 o ochraně cti

doi: 10.46282/bpf.2025.42

3. Zákon č. 50/1923 Sb. zo dňa 19. marca 1923 na na ochranu republiky.
4. Zákonný článok XIV/1914 o tlači.

Dobová tlač:

1. Az Est č. 59 zo dňa 11. marca 1936
2. Národnie noviny č. 103 zo dňa 4. decembra 1935
3. Robotnícke noviny č. 66 zo dňa 19. marca 1936
4. Slovák č. 155 zo dňa 15. júla 1926
5. *Ujság č. 166* zo dňa 24. júla 1927
6. Úradné noviny č. 15 zo dňa 13. apríla 1936
7. Úradné noviny č. 39 zo dňa 21. decembra 1927
8. Úradné noviny č. 39 zo dňa 21. decembra 1927
9. Úradné noviny č. 1 zo dňa dňa 17. januára 1938
10. Úradné noviny č. 1 zo dňa 6. januára 1936
11. Úradné noviny č. 12 zo dňa 23. marca 1936
12. Úradné noviny č. 13 zo dňa 30. marca 1936
13. Úradné noviny č. 17 zo dňa 27 apríla 1935
14. Úradné noviny č. 18 zo dňa 9. mája 1927
15. Úradné noviny č. 18 zo dňa 9. októbra 1927
16. Úradné noviny č. 32 zo dňa 31. júla 1926
17. Úradné noviny č. 38 zo dňa 18. septembra 1933
18. Úradné noviny č. 6 z dňa 9. februára 1935

Archívne zdroje:

1. SNA: fond Hlavné štátne zastupiteľstvo v Bratislave 1901 – 1950.
2. SNA: fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, 1918 – 1927.
3. SNA: fond Policajné riaditeľstvo 1920 - 1945 (1950).

Judikatúra:

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1925. Praha: František Vázný, 1925.
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1926. Praha: František Vázný, 1926.
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech trestních, roč. 1929. Praha: František Vázný, 1929.

Iné:

doi: 10.46282/bpf.2025.42

1. Stenografický záznam Poslaneckej snemovne, I. volebné obdobie, 6. zasadanie, 1923, schôdza 193-218.

Kontaktné údaje:

Mgr. Jakub Jankovič
jakub.jankovic@flaw.uniba.sk
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky
Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave

doi: 10.46282/bpf.2025.42